

Mis Gibi Kokuyor!

Çeşitli koku maddelerinin ve birtakım kimyasalların belirli oranlarda bir araya getirilmesiyle elde edilen parfümün tarihini, nasıl elde edildiğini, içeriğini ya da türlerini merak ediyor musunuz? Yanıtınız evetse gelin, mis kokulu parfüm dünyasında kısa bir tur atalım ve yanıtları birlikte bulalım!

Çeşitli yağların, kokulu moleküllerin, sabitleyicilerin ve çözücü sıvıların kullanıldığı, hoş koku veren, sıvı yapıdaki karışıma parfüm denir. Parfümler insan teninde, hayvanlarda, nesnelerde ve bazen de yiyeceklerde kullanılabilir.

Arkeolojik kazılar ve bulunan tabletler incelendiğinde, parfümün tarihçesinin Eski Mezopotamya, Pers, Roma ve Çin medeniyetlerine kadar uzandığı görülür. Hatta bir tablette yazılanlara göre, tarihteki ilk parfüm üreticisinin MÖ 1200'lü yıllarda Babil Antik Kenti'nde yaşamış olan Tapputi adında bir kadın kimyacı olduğu söylenebilir. Tapputi'nin, parfüm yaparken kokulu reçine ve bitkileri kullandığı bilinir. Ancak bu toplumlarda genellikle törenlerde kullanılan parfümün, hem kullanılma amacı hem de yapılışı günümüzdekilerden oldukça farklıdır. O nedenle modern anlamda parfüm tarihinin 19. yüzyılda başladığı kabul edilir.

Tapputi'nin bir kimyacı olduğunun ve parfüm ürettiğinin anlatıldığı tablet

"Neden parfüm kullanırsınız?" sorusunun yanıtı insandan insana değişebilir.

Kimileri vücut kokusunu ya da ortamdaki kötü kokuları bastırmak için, kimileri kendini daha iyi hissetmek için, kimileri de alışkanlık hâline dönüştüğü için kullanabilir.

İzmir Arkeoloji Müzesinde bulunan 5 ve 6. yüzyıllardan kalma parfüm şişeleri

Eskiden yalnızca kokulu çiçekler, baharatlar ve hayvanlardan elde edilen salgılar kullanılarak hazırlanan parfümlerin yapımında, günümüzde yapay olarak sentezlenen moleküller de kullanılır. Parfüm yapmak için öncelikle parfümün kokusunu veren bitkisel ve hayvansal malzemeler toplanır.

Parfüm yapımı için toplanan çiçek yaprakları

Bitkilerin kokularının yayılmasını sağlayan şey aslında onların yapraklarında, gövdelerinde, reçinelerinde, çiçeklerinde, meyvelerinde ve hatta köklerinde bulunabilen yağlardır. Esans yağı denilen bu yağların bitkilerde tozlaşmayı artırmak, onları zararlı böcek ve bakterilerden korumak gibi görevleri de vardır.

Bitkilerin esans yağları genellikle pek çok bileşiğin karışımından oluşur. Esans yağına kokusunu veren kimi zaman baskın kokulu bir bileşik olabileceği gibi, kimi zaman da birkaç bileşik olabilir. Bir parfümün içindeki esans yağı ne kadar fazlaysa parfüm o kadar kalıcı olur.

İki maddeyi bir araya getirdiğimizde ortaya çıkan madde bambaşka kimyasal özellikler taşıyorsa bu maddeye bileşik denir. Ortaya çıkan madde, kendisini oluşturan maddelerin özelliklerini taşıyor, yani kimyasal özellikleri değişmiyorsa bu maddeye karışım denir. Örneğin su, oksijen ve hidrojen moleküllerinden elde edilen ve bu moleküllerin kimyasal özelliklerini taşımayan bir bileşikken, yoğurt ve suyu karıştırarak elde ettiğimiz ayran her iki maddenin de özelliklerini taşıyacağından bir karışımdır.

Esans yağının nasıl bir şey olduğunu gözlemlemek için karanfil, gül gibi keskin kokulu bir çiçeğin taç yapraklarından birini kalın bir defterin arasına koyun. Bir süre bekledikten sonra defterin taç yaprağı koyduğunuz sayfalarında bir iz oluştuğunu görürsünüz. İşte bu iz, o çiçeğin esans yağından kaynaklanır.

Bitkilerden esans yağı elde etmek masraflı ve zordur. Bu nedenle çoğu esans yağı molekülleri yapay olarak laboratuvarlarda üretilir.

Bitkilerden esans yağı elde etmenin çeşitli yöntemleri bulunur. Bu yöntemlerden ilki ve en basiti buharlı damıtma olarak bilinir. Bunun için kapalı bir kap içinde bitki, suyla birlikte ısıtılır. Böylece bitkinin içerdiği esans yağı buharlaşarak su buharına karışır. Bu buhar karışımı soğutulmuş borulardan geçirilerek tekrar sıvı hâle getirilir. Ancak bitkilerin esans yağı genellikle suda çözünmediği için suyun üzerinde toplanır. Böylece esans yağı elde edilmiş olur. Buharlı damıtma yöntemiyle elde edilen esans yağlarının bitkileri genellikle suya ve sıcaklığa dayanıklıdır.

Buharlı damıtma yöntemiyle esans yağı toplanıyor.

Hayvansal yağ üzerine yerleştirilen çiçekler

Artık çok fazla tercih edilmese de bir diğer yöntem yağda bekletme olarak bilinir. Bu yöntemde bitkilerin toplandıktan çok kısa bir süre sonra işlenmesi gerekir. Büyük cam levhaların her iki yüzüne de hayvansal yağ sürülür. Toplanan bitkiler, bu levhaların üzerine tek tek yerleştirilir. Daha sonra levhalar üst üste konur. Bu sayede bitkilerin havayla teması azaltılmış olur. Levhalar bitkinin türüne göre belirli bir süre bekletilir. Bu süre içinde levhaya sürülen hayvansal yağ, bitkinin esans yağlarını emer. İşlem bittikten sonraysa bitkiler levhaların üzerinden alınır ve yağlar levhalardan kazınır. Kazınan yağlar ısıtılarak eritildikten sonra çeşitli kimyasallar kullanılarak hayvansal yağ ve esans yağı birbirinden ayrıştırılır.

Yağda bekletme yönteminde kullanılan levhalar

Esans yağı elde etmekte kullanılan bir diğer yöntemse preslemedir. Bu yöntemde bitki, tüm yağı çıkarılana kadar manuel ya da mekanik plakalarla ezilir. Plakalar genelde esans yağının tamamının çıkarılması için iğneler içerir. Genellikle narenciyelerin esans yağı bu yöntemle ayrılır.

Esans yağı elde edildikten sonra sıra, parfümün koku oluşturma sürecine gelir. Parfümör ya da burun adı verilen parfüm uzmanları, çeşitli esans yağlarını belirli oranlarda birbirine karıştırarak kokuları, yani parfümlerin formüllerini elde eder. Bu formüller uzun süren çalışmalar ve pek çok denemeden sonra ortaya çıkar.

Parfümlerin daha uzun süre koku yaymasını sağlamak için sabitleyici adı verilen ve genellikle hayvansal salgılardan elde edilen bir madde kullanılır. Bunun dışında kömür katranı, yosun, reçine ya da yapay maddeler de sabitleyici olarak kullanılabilir.

Sabitleyici olarak kullanılan meşe likeni

Parfümlerin yapımındaki bir diğer aşamaysa elde edilen koku ve sabitleyicinin seyreltilmesidir. Bunun için genellikle alkol ya da su kullanılır. İyi kalitedeki parfümler esans yağların birbirine tamamen karışması için yaşılandırma adı verilen bir süreçte soğuk ve karanlık bir ortamda bekletilir. Yapay esans yağları kullanılan parfümlerde bu süre çok daha kısa tutulur. Böylece daha kalıcı bir koku elde edilir.

Esans yağı fıçıları

Parfümler en son kalite kontrol aşamasından geçer. Bu aşamada parfümlerin zararlı olabilecek ürünleri içerip içermediği, kullanan kişiye alerji yapıp yapmayacağı kontrol edilir. Kalite kontrol aşamasından başarıyla geçen parfümler şişelenir ve paketlenir.

Parfümlerin seyreltilme oranlarına göre pek çok türü bulunur. Aynı esans yağı kullanılarak üretilen parfümlerin koku yoğunlukları ve kalıcılıkları da seyreltilme oranlarına göre birbirinden farklı olur. Saf parfüm ya da yalnızca parfüm olarak bilinen türü, en az seyreltilendir. Saf parfümdeki koku oranı %15 ile %40 arasında değişir. Yani içeriğindeki koku yoğunluğu çok yüksektir ve kalıcılığı yaklaşık 6-7 saat sürer. En kalıcı olan parfüm türü saf parfümdür. Cildi hassas olanlar, cildi daha az kuruttuğundan genellikle bu türü tercih eder. Dolayısıyla en kalıcı ancak en pahalı olan parfüm türü de budur.

Parfümleri oluşturan kokuların uçuculuklarına göre sınıflandırılması parfüm notaları olarak bilinir. Parfümler genellikle üst notalar, kalp notalar ve dip notalar olmak üzere üç katmandan oluşur. Parfümün ilk baştaki kokusuyla 1-2 saat sonraki kokusunun farklı olmasının nedeni de bu notalardır.

En uçucu kokuların bulunduğu katman olan üst notalar, genellikle portakal, turunc gibi narenciye kokularından oluşur. Üretilen bazı parfümlerde üst notalar bulunmayabilir. Bu notadaki kokular parfümü sıktıktan ortalama 15-20 dakika sonra uçtuğundan, bu kokuları çok uzun süre algılayamayız.

Orta uçuculukta olan kokuların bulunduğu katman yani kalp notalar, daha kalıcıdır. Bu notalarda genellikle çiçeksi kokular yer alır. Parfümü sıktıktan sonraki 1-2 saat içinde bu kokular da genellikle uçar. Kalp notalar, orta notalar olarak da bilinir.

En kalıcı kokuların bulunduğu katman olan dip notalarsa, parfümün kalıcılığını asıl belirleyen notalardır. Bu notalarda ağaçsı kokular ya da hayvansal salgılar bulunur. Dip notalar, baz notalar olarak da bilinir.

